

Симоненко Людмила Олександрівна,
провідний науковий співробітник
Українського мовно-інформаційного
фонду НАН України, кандидат
філологічних наук, професор

З ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ГАЛИЧИНІ

Початок формування правничої термінології нової української мови в Галичині пов'язують з виданням австрійським урядом низки розпоряджень, які регламентували вживання української мови в державних установах, що поширювалося на Галичину і Буковину, які перебували в складі Австро-Угорської імперії [3, с. 5]. Публікування австрійських законів усіма слов'янськими мовами вимагало унормування суспільно-політичної та юридичної термінології. Для розв'язання цієї проблеми уряд Австрії організував у Відні спеціальну комісію під керівництвом П.Шафарика для розроблення термінологічних словників слов'янських мов. У роботі комісії брали участь відомі вчені та громадські діячі слов'янських культур: Вук Караджич, Франц Міклошич, з боку русинів-українців Яків Головацький, Григорій Шашкевич і Юліан Вислобоцький.

Наслідком роботи комісії було видання у Відні в 1851 році першої української термінологічної праці «Юридично-політична термінологія для слов'янських мов Австрії (німецько-український варіант)». Вона містила 17 000 термінів зі сфери державного життя, військової, медичної, релігійної, сільськогосподарської та шкільної лексики. Названа праця була першою спробою фіксації та узаконення вживання українських правничих термінів у Галичині.

Велика заслуга у розбудові української правничої термінології належить ученим та викладачам Львівського університету, де існували правничі кафедри (цивільного і кримінального права) з українською мовою викладання, з-поміж них: О. Огоновський, Ю. Сельський, В. Лучаковський, К. Левицький та ін. При університеті працював «Кружок правників» на допомогу молодим правникам у справі своєї

освіти. Першочерговим його завданням було створення бібліотеки правничої «щоби дати молодому рускому правникові в його рідній хаті засоби для фахової освіти» [1, с. 1]. Роботі «Кружка» сприяв професор, член-кореспондент Польської АН О. Огоновський, якого вважають основоположником Львівської школи права.

Першим популярним правничим довідником для галицького селянства була збірка законів і урядових постанов «Руській Правотар домови», виданий українською мовою, в якому автори, подаючи зразки правових документів, орієнтувалися на українську народну мову, чому сприяла поява нової хвилі галицької української інтелігенції, праць І. Франка, М. Грушевського, діяльність наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка (далі - НТШ).

Поширенню правових і економічних знань, піднесенню просвітнього рівня, самосвідомості і добробуту широких народних верств всі свої сили віддавав Кость Левицький - керівник правничого відділу історично-філософської секції НТШ, «Товариства українських правників», очільник першого уряду ЗУНР. У своїй працях «О правах і повинностях у громаді», «Про права руской мови» та ін. зрозумілою для народу мовою роз'яснював зміст державних законів.

З 1889 року у Львові почала виходити «Часопись правнича» (з 1990 року - «Часопись правнича і економічна», редактором яких був К.Левицький), де друкувалися статті галицьких правників з історії права, удосконалення української правничої термінології. У кожному її номері була рубрика «Практика судова», де публікувалися огляди юридичних систем інших європейських країн, що сприяло поповненню юридичних знань та терміносистем іншомовними термінами переважно з англійської, німецької, французької, грецької та ін. мов. Періодичні видання Західної України широко фіксували правничу термінологію, усвідомлюючи, що правники є керманичами суспільного життя.

З поширенням української мови у діловому спілкуванні, освіті, науці виникла нагальна потреба в укладанні правничої термінології, оскільки, виданий у Відні в 1851 році словник не міг задовольнити зростаючих потреб суспільства в українській

науковій термінології права. З цього приводу К.Левицький зазначав: «По упливі сорока літ, видана ними термінологія не може відповісти вимогам якимось нашої рускої мови, а то з уваги на її розвій яко мови живої, котра в життю праватнім і публічним здобуває собі що-раз ширшу основу» [2, с. III]. Ідея створення нового словника належала Др. Огоновському. За його укладання взявся Кость Левицький, який у передмові до нього писав «А чей-же не треба доказовати наглячої потреби видання сего словаря...Повага нашої рускої мови лежить в її багатстві словеснім, котре дає нам спромогу нею висловляти всякі поняття, відповідно до змагань новочасної науки» [2, с. V]. «Німецько-русский словарь висловів правничих і адміністраційних», укладений Костем Левицьким, вийшов у Львові в 1893 році. Чимало термінів, зафіксованих у ньому, стали на сьогодні історизмами, напр.: *безглядне право, підметове право, предметове право та ін.*, які в сучасній українській юридичній термінології мають відповідно терміни: *імперативне право, суб'єктивне право, об'єктивне право.*

Зафіксовані у Словнику К. Левицького правничі терміни свідчать не лише про розвиненість тогочасної юридичної системи на території Західної України, а й про самовіддану працю укладача, який намагався знайти баланс між питомими відповідниками та європейськими правничими термінами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Левицький К. Третє справозданье з деятельности «Кружка правников» за час від 1 гр. 1883 до 1 гр. 1884 р. - б/р і міста - 16 с.
2. Левицький К. Передне слово // Німецько-русский словарь висловів правничих і адміністраційних - Львів, 1893. - С. III—V.
3. Паночко М. М. Розвиток української юридичної термінології в Західній Україні (1772 - 1918 рр.) - АКД - Івано-Франківськ, 2013 - 20 с.